

Ольга ГАРШИНА¹,
кандидат економічних наук, професор, ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5656-6932>
Тетяна БАУЛІНА²,
доктор економічних наук, професор, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0110-849X>,
Тетяна СОЛОМКО¹,
кандидат технічних наук, доцент, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3029-7920>,
Олександр РУДАКОВ¹,
кандидат економічних наук, доцент, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4209-2501>

¹ Зклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

² Донбаський інститут техніки та менеджменту Закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

Прийняття: 26/02/2026
Рецензія: 09/03/2026
Публікація: 31/03/2026

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2026-1-8>

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

JEL Класифікатор:
E64, J2, J6, H56, H6, O4

This is an Open Access
article distributed
under the terms
of the [Creative Commons
CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Гаршина О.,
Бауліна Т.,
Соломко Т.,
Рудаков О.,
2026

ISSN 2786-5339 (print)
ISSN 2786-5347 (online)

У статті здійснено оцінку ефективності політики державного регулювання економіки України в умовах російсько-української війни. На основі статистичного аналізу макроекономічних показників виявлено зворотні тенденції в динаміці порівняно з мирним періодом: споживчі витрати зростали значно повільніше, ніж ВВП, при цьому розрив між ними у перерахунку на одну особу збільшувався; зростання ВВП відбувалося за рахунок підвищення споживчих витрат та милітаризації економіки і мало, переважно, інфляційний та неінклюзивний характер. Зафіксовано істотне скорочення прямих іноземних інвестицій; водночас внутрішні джерела інвестування перевищували іноземні приблизно у 6 – 7 разів. Виявлено уповільнення темпів зростання продуктивності праці та одночасне прискорення темпів зростання середньої заробітної плати, а також збільшення розриву між абсолютними величинами цих показників у перерахунку на одну особу. Доведено зростання розриву між продуктивністю праці та реальними доходами населення у розрахунку на одну особу. Визначено, що основними причинами зниження реальних доходів є висока інфляція та зростання рівня безробіття, які зумовлені недостатньою ефективністю державного регулювання економіки. Встановлено значне зростання частки бюджетних

видатків у ВВП України – більш ніж у 2 рази, до рівня близько 60 %, що створює передумови для виникнення ефекту витіснення приватних інвестицій. Зроблено висновок про недостатню ефективність регуляторної політики в умовах воєнного стану. Запропоновано активізацію залучення прямих іноземних інвестицій у регіони з нижчим рівнем безпеки на Заході країни із одночасним запровадженням ефективних стимулів для зарубіжних компаній; реалізацію довгострокових інвестиційних програм для відновлення енергетичної інфраструктури; оптимізацію ланцюгів постачання; а також, розроблення системи стимулів для роботодавців з метою зменшення регіональних диспропорцій на ринку праці.

Ключові слова: державне регулювання економіки, валовий внутрішній продукт, споживчі витрати, прямі іноземні інвестиції, мультиплікатор інвестицій, продуктивність праці, реальні доходи населення, середня заробітна плата, рівень безробіття, інфляція.

Olga HARSHYNA, Tetiana BAULINA, Tetiana SOLOMKO, Oleksandr RUDAKOV

EFFECTIVENESS OF THE POLICY OF STATE REGULATION OF THE ECONOMY OF UKRAINE DURING MARTIAL ARTS

The article substantiates the assessment of the effectiveness of the policy of state regulation of the economy of Ukraine during the Russian-Ukrainian war. Based on the statistical analysis of macroeconomic indicators, reverse trends in their dynamics were identified compared to the peace period: consumer spending grew much more slowly than GDP, the gap between them per capita was growing; GDP increased due to increased consumer spending and militarization of the economy, its growth was largely inflationary and was non-inclusive. A significant reduction in foreign direct investment was recorded; domestic sources of investment exceeded foreign ones by approximately 6 – 7 times. A slowdown in the growth rate of labor productivity and an increase in the growth rate of average wages were detected, as well as an increase in the gap between the absolute values of indicators per capita. An increase in the gap between labor productivity indicators and real incomes per capita was proven. It was determined that the reasons for the fall in real incomes are high inflation and an increase in the unemployment rate, which are the consequences of the low quality of economic regulation; GDP growth did not ensure an increase in real incomes of the population. The increase in the share of budget expenditures in Ukraine's GDP was recorded by more than 2 times to the level of 60% and approaching the effect of crowding out private investments. The conclusion was made about the weak effectiveness of regulatory policy during martial law: of all the main goals of economic development, only moderate GDP growth was achieved, which only in the

fourth year of the war reached the pre-war level. It is proposed to attract foreign direct investment to regions with a lower level of danger in the west of the country, while simultaneously introducing real incentives for foreign companies; introducing long-term investment programs for the restoration of the energy sector, optimizing supply chains, and developing a system of incentives for employers to eliminate regional disparities in the labor market.

Keywords: state regulation of the economy, gross domestic product, consumer spending, foreign direct investment, investment multiplier, labor productivity, real income of the population, average wage, unemployment rate, inflation.

Постановка проблеми. Досягнення головних цілей економічного розвитку держави завжди є актуальним завданням будь-якого уряду. У розвинених країнах вже давно сформовані та ефективно діють регуляторні механізми, що забезпечують сталий та інклюзивний розвиток економіки. В інших країнах існує чимало перешкод на шляху забезпечення стабільності економічного зростання. Незважаючи на те, що вже давно розроблений МВФ інструментарій підтримки росту економіки країн, що розвиваються, а також пострадянських країн і широко використовується на практиці, досягти ефективного зростання вдалося лише окремим країнам. Тому оцінка ефективності регуляторної політики держави є актуальною проблемою, пов'язаною з забезпеченням сталого економічного розвитку.

Точних критеріїв оцінки ефективності державного регулювання економіки наразі ще не розроблено. До того ж, у кризові періоди, зокрема в умовах воєнного стану, вони можуть змінюватися. Тому наукові підходи до оцінки всієї системи ефективності державного регулювання економіки потребують подальшого розроблення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У більшості публікацій, присвячених дослідженню ефективності регуляторної політики держави у воєнний час, зазвичай розглядаються лише окремі напрями та механізми регулювання економіки. Так, особлива увага приділяється питанню державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності під час війни з аналізом міжнародного досвіду. Автор Шугалій А.М. вважає регулювання ЗЕД ключовим інструментом для забезпечення стабільності економічного розвитку в умовах війни [17]. Науковці Антонова Л.В., Антонов А.В. аналізують такий інструмент державного регулювання експортно-імпорتنих операцій як квоти, який дозволяє підтримувати українських виробників [1]. Дослідники Петруненко Я.В. та Джабраїлов Р.А. з'ясовують межі державного впливу на економіку в умовах воєнного стану, пов'язуючи це з реалізацією

соціально-економічних прав людини, а також досліджують різноманітні стратегії державного втручання в економіку під час війни [11]. Науковець Яценко Л., розглядаючи проблему безробіття в Україні у воєнний час, пропонує напрями державної стратегії стимулювання зайнятості та розвитку людського капіталу [18]. Автор Гончарук В. досліджує ключові механізми формування та оцінювання державного регулювання економічної безпеки [5], а Чайка Ю.М. аналізує динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну у період 2020 – 2024 років [16].

Загальна проблема ефективності державного регулювання економіки у воєнний час висвітлюється в публікаціях вітчизняних експертів. Так, Уракін М. проводить порівняльний аналіз ключових макроекономічних показників України та світової економіки за 3 квартали 2025 року і доходить до висновку про помірний рівень їх зростання в глобальній економіці. Він констатує стан відносної макрофінансової керованості економіки України, яка адаптувалася до воєнних ризиків, але темпи її відновлення залишалися помірними, а інвестиції – недостатніми [14].

Дослідники Пилипенко В.В., Литовченко Є.П., Даценко В.К. провели ґрунтовний аналіз українського досвіду державного регулювання економіки, ретельно розглянули еволюцію регуляторної політики держави, встановили, що її ефективність залежить від обсягу спрямованих ресурсів та від стабілізаційних заходів. Автори виявили перекоси в державному регулюванні економіки України на початкових етапах становлення ринкових відносин та у нульових роках 20-го сторіччя [12].

Попри ґрунтовні наукові дослідження окремих напрямів державного регулювання економіки, загальна проблема оцінки ефективності регуляторної політики держави під час воєнного стану залишається недостатньо проаналізованою і потребує системного аналізу.

Мета статті – оцінити ефективність політики державного регулювання економіки України під час російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі загально визнані критерії оцінки ефективності державного регулювання економіки не розроблені. Зробити таку оцінку вважається можливим, аналізуючи ступінь досягнення головних цілей економічного розвитку країни. До них, як відомо, належать: економічне зростання, повна зайнятість, економічна ефективність, стабільний рівень цін, економічний добробут, справедливе розподілення доходів, економічна свобода та розумний торговий і платіжний баланс. Наше дослідження базується на статистичному аналізі макроекономічних показників, які значною мірою відповідають зазначеним цілям економічного розвитку.

Для оцінки ефективності державного регулювання економіки у воєнний час проведемо аналіз динаміки найголовніших економічних показників – ВВП, споживчі витрати домогосподарств, рівень інфляції та безробіття, інвестиції, продуктивність праці, реальні доходи, які має сенс співставити з аналогічними показниками мирного періоду, щоб виявити характерні відмінності і нові тенденції. Тому, для аналізу обираємо період з 2021-го по 2025 роки, що поєднує мирний та воєнний часи (рис. 1).

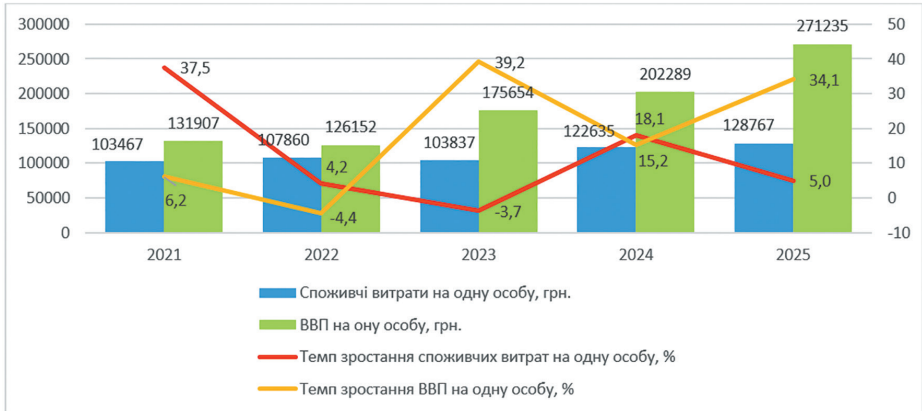

Рис. 1. Динаміка ВВП та споживчих витрат домогосподарств на одну особу у 2021 – 2025 роках

Джерело: побудовано і розраховано за [3, 4, 8]

У мирний час споживчі витрати зростали набагато швидше, ніж ВВП, тоді як під час війни виявилася зворотна тенденція. За чотири воєнні роки ВВП на одну особу збільшився майже у 2,2 рази, а рівень споживання на одну особу – лише на 12%. І треба враховувати той факт, що частина споживчих витрат домогосподарств у воєнний час фінансувалася зарубіжною гуманітарною допомогою, що була монетизована. У воєнний час збільшився розрив між величиною ВВП на одну особу та споживанням на одну особу, що свідчить про неінклюзивне зростання ВВП. Огляд статистичних даних щодо ВВП за офіційними джерелами інформації дозволяє констатувати, що головним драйвером зростання ВВП, як і у мирний період, залишаються споживчі витрати, але їхня частка у структурі ВВП є надто високою. Так, відповідно до опублікованих Міністерством фінансів даних щодо структури ВВП, за кінцевим використанням у 2005 році частка споживчих витрат

становила 75%, а в 2023 році – 105,8% [8], збільшившись на 30,8%. Частка валового накопичення у структурі ВВП за воєнні часи була на рівні значень, зафіксованих під час економічної кризи (2009 рік), політичної турбулентності (2013 – 2015 рр.) та Covid-19 (2020 рік). Динаміка прямих іноземних інвестицій демонструє низхідний тренд (табл. 1).

Таблиця 1. Співвідносна динаміка зростання ВВП України та інвестицій

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення (2025 р. до 2021 р.)
ВВП, млн дол.	199770	161990	181220	190740	209713	9943
Зміна ВВП, млн дол.	44188	-37780	19230	9520	18973	-25215
Прямі іноземні інвестиції, млн дол.	6687	1152	4247	3329	1822	-4865
Зміна прямих іноземних інвестицій, млн дол.	7555	-5535	3095	-918	-1507	-9062
ОВДП, млн дол. в еквіваленті	13992	7900	15184	15947	12684	-1308
Зміна обсягу розміщення ОВДП, млн дол.	-2474	-6092	7284	763	-3263	-789
Сума інвестицій (іноземні та кошти від ОВДП), млн дол.	20679	9052	19431	19276	14506	-6173
Зміна інвестицій, млн дол.	5081	-11627	10379	-155	-4770	-9851
Мультиплікатор інвестицій	8,7	3,2	1,9	-61,4	-4,0	-13
Відношення приросту ВВП до річного обсягу ПІІ, рази	6,6	-32,8	4,5	2,9	10,4	3,8
Частка інвестицій у ВВП, %	10,4	5,6	10,7	10,1	6,9	-3,5
Частка прямих іноземних інвестицій у ВВП, %	3,35	0,71	2,34	1,75	0,87	-2,48

Джерело: складено і розраховане за [3, 8]

Щорічний приріст ВВП у доларовому еквіваленті скоротився в 2025 році порівняно з мирним 2021 роком у 2,3 рази, а прямі іноземні інвестиції – ще більше, у 3,7 рази. Частка прямих іноземних інвестицій у ВВП, яка і за мирні часи була невеликою, під час воєнного стану знизилася майже до нуля. Скорочення прямих іноземних інвестицій пояснюється тривалими безпековими ризиками, погіршенням інвестиційного клімату. Іноземні компанії скорочують реінвестування прибутків в економіку України, пов'язуючи це з нестабільною роботою енергосистеми через обстріли та складністю страхування воєнних ризиків. Паралельно з цим, спостерігається збільшення інвестицій в оборонний сектор, які за даними Міністерства оборони тільки у 2025 році перевищили 6 млрд дол. За чотири роки війни сектор ВПК зріс у 35 разів, тільки за 2025 рік ПІІ у ВПК зросли у 10 разів. В кінці 2025 року 25 іноземних компаній частково релокували свої виробничі потужності в Україну. Проте держава збільшила закупівлі оборонної продукції у вітчизняних виробників до 76%, на 30% більше, ніж у 2024 році [19]. Таким чином, у 2025 році драйвером зростання економіки України став військово-промисловий комплекс, який був і головним одержувачем прямих іноземних інвестицій. Більше 70% залучених у ВПК коштів інвестовано в далекобійні дрони (500 – 2500 км), морські дрони, а також роботизовані наземні платформи та системи РЕБ [19].

Значне зростання ВПК України, обумовлене російсько-українською війною, підвищує частку воєнного виробництва у ВВП і одночасно є причиною уповільнення зростання споживчих витрат домогосподарств. У 2025 році понад 43% усіх видатків державного бюджету України спрямовано на сектор безпеки та оборони, у 2026 році – понад 60%. Держава змушена більшу частину державного замовлення спрямовувати на закупівлю оборонної продукції, а не на соціальні програми та стимулювання споживчого попиту.

Темп приросту ВВП до річного обсягу прямих іноземних інвестицій, як у мирний час, так і протягом тривалої війни, був високим, що свідчить про наявність значного мультиплікативного ефекту в економіці України. Інвестиції створюють ланцюговий ефект і стимулюють виробництво у суміжних галузях. Таким чином, кожна інвестована грошова одиниця створює значну кількість робочих місць в економіці. Високе значення мультиплікатора інвестицій (наприклад, у 2024 році він становив – 61,4) є в економіках, де спостерігається надзвичайно висока частка внутрішнього споживання. Але, на наш погляд, кейнсіанська теорія мультиплікації в милітаризованій економіці не спрацьовує в повному обсязі, тобто лінійного взаємозв'язку між зміною інвестицій та зміною ВВП не спостерігається. Цей висновок

впливає з аналізу динаміки мультиплікатора інвестицій, який приймав значення від 1,9 до – 61,4 у 2021 – 2025 роках (табл. 1). Навіть, коли приріст прямих іноземних інвестицій був від’ємним (2024 – 2025 рр.), ВВП зростає. Такий обернений зв’язок між зміною ВВП та зміною іноземних інвестицій пояснюється тим, що на динаміку ВВП впливають й інші чинники, причому в милітаризованій економіці їхній вплив є більш суттєвим, ніж зміна інвестицій. Головним чинником впливу є зовнішня фінансова допомога від ЄС, МВФ, США та інших країн, яка у 2024 році становила 41,7 млрд дол., у 2025 році – 52,4 млрд дол. [8]. Саме залучення зовнішньої фінансової допомоги було вирішальним для забезпечення макроекономічної стабільності і дало можливість функціонувати державному сектору економіки.

Важливим внутрішнім джерелом інвестицій у воєнні роки є випуск державних облігацій у гривневому еквіваленті та номінованих у долари і євро, які забезпечували відносно високу прибутковість інвесторам. У 2025 році уряд залучив понад 529 млрд грн, тобто приблизно 12,6 млрд дол., завдяки розміщенню облігацій внутрішньої державної позики [15], які були спрямовані в економіку у формі державних закупівель. Протягом всієї російсько-української війни держава здійснювала випуски ОВДП, а кошти від розміщення спрямовувала переважно у воєнно-промисловий комплекс. Кошти від внутрішніх джерел, залучених від розміщення ОВДП, значно перевищували обсяг прямих іноземних інвестицій (табл. 1). Частка всіх інвестицій у ВВП продемонструвала неоднозначний тренд протягом воєнного часу. Вона була відносно високою у 2023 – 2024 роках, але набагато нижчою за показники європейських країн (наприклад, в Німеччині вона сягає 20 – 22% ВВП). Треба враховувати і той факт, що переважна частка внутрішніх джерел інвестування припадає на ОВДП, тобто внутрішні та зовнішні борги держави, і збільшує боргове навантаження. Приватні іноземні інвестиції значною мірою надходять в Україну не у вигляді нових капіталовкладень, а у формі реінвестування доходів іноземних підприємств.

Важливим фактором впливу на динаміку ВВП воєнного часу, окрім зростання ВПК, є експорт продукції аграрного сектору та металургії, який приносить державі валютну виручку. Проте у 2025 році його внесок у формування ВВП почав зменшуватися з закриттям переваг європейського ринку, який для України є головним, після 5 червня 2025 року і поверненням до довоєнних умов торгівлі.

Протягом воєнного часу темп зростання продуктивності праці значно уповільнився порівняно з мирним періодом, коли у 2021-му році він становив 29,3% (рис. 2).

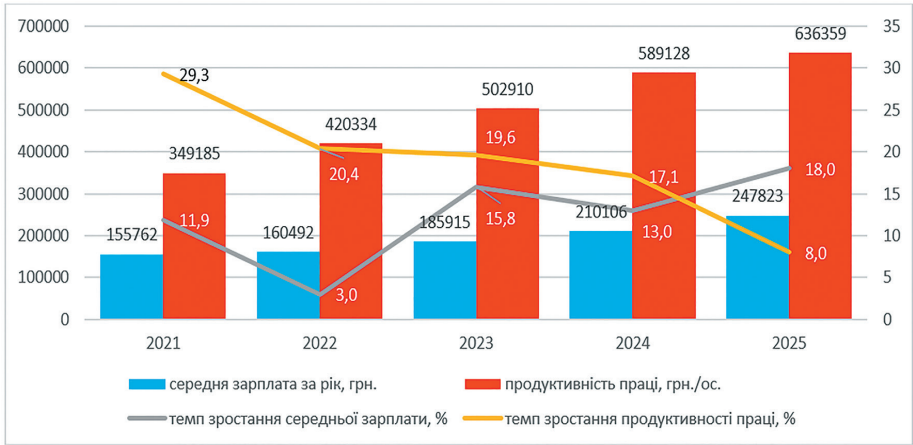

Рис. 2. Динаміка продуктивності праці та середньої заробітної плати (за рік) у 2021 – 2025 рр., грн

Джерело: розраховано і побудовано за [8]

Падіння проти мирного часу становить у 2025 році 21,3%. Чітко визначається негативний тренд уповільнення темпу зростання продуктивності праці у воєнні роки, що є наслідком відсутності капіталовкладень в основний капітал. Темп зростання середньої заробітної плати після 2022 року навпаки виявив протилежну тенденцію до зростання. У 2025 році середня заробітна плата зросла на 18%, що було більше, ніж у мирному 2021 році, на 6,1%. Дані щодо середньої зарплати від Пенсійного фонду України можна вважати заниженими. Так, Державна служба статистики України подає інше значення стосовно грудня 2025 року – 30926 грн [7] проти даних ПФУ у 24292,88 грн [10]. Якщо до 2024 року темп зростання продуктивності праці перевищував темп зростання середньої заробітної плати, то у 2025 році ситуація змінилася: започаткована несприятлива тенденція до перевищення темпу зростання середньої заробітної плати над темпом зростання продуктивності праці (в 2025 році – у 2,3 рази). Ситуація ускладнюється тим, що значне зростання заробітної плати в країні припадає на військовослужбовців, які не виробляють ВВП, тому дії уряду щодо заморожування мінімальної заробітної плати у 2026 році на рівні 2025 року можна вважати виправданими.

Протягом воєнних років суттєво збільшився розрив між зростанням продуктивності праці та реальними доходами населення (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка продуктивності праці та реальних доходів на одну особу у 2021 – 2025 рр.

Джерело: розраховано і побудовано за [4, 7, 8]

Навіть війна не перешкодила росту продуктивності праці, яка виявила чіткий тренд до зростання, збільшившись в 1,8 рази за 5 років. Реальні доходи на одну особу у 2025 році становили лише 84,6% від рівня 2021 року; вони зменшилися з початком повномасштабної російсько-української війни на 30,3% у 2022 році і так і не відновилися за чотири роки. Співставна динаміка продуктивності праці та реальних доходів населення знов підтверджує висновок про неінклюзивне зростання ВВП і наявність певних проблем з державним регулюванням доходів.

Чинником зниження реальних доходів населення, як завжди, виступає інфляція. В мирному 2021-му році індекс цін становив 110%, з початком війни він зріс до 126,6%. У 2023 році НБУ вдалося подолати інфляцію і знизити показник до 105,1%. Але вже з 2024 року індекс цін вийшов з зони помірної інфляції і становив 112%, а в 2025 році – 111,6% [9]. Основні причини зростання цін випливають з дії чинників внутрішнього середовища. Головна причина – це зростання виробничих витрат. Постійні атаки на інфраструктуру змушують бізнес використовувати генератори, а витрати на компенсацію дефіциту електроенергії включаються в ціни товарів. Причиною зростання витрат є також і дефіцит кваліфікованої робочої сили, який виник через мобілізацію та виїзд громадян за кордон, що змушує підприємців підвищувати заробітну плату. Другою причиною Мінекономіки називає посуху та зниження врожайності овочів та фруктів у 2025 році, що стало драйвером підвищення цін на харчові продукти [2]. Зростання цін провокує і деваль-

вація гривні, яка викликає подорожчання імпорту. Певною мірою підвищує ціни і зростання податків, зокрема акцизів на алкоголь і тютюнові вироби.

Важливим індикатором ефективності державного регулювання економіки є рівень безробіття, оскільки однією з головних цілей держави є досягнення повної зайнятості. У мирному 2021 році рівень безробіття, розрахований за методологією МОП, становив 10,3% [8], у воєнний час він значно підвищився: за оцінками НБУ з початком війни у 2022-му році він становив 21,1%, у 2023-му році – 18,2% [9] (Державна служба зайнятості вказує на менші значення – 18,5% та 17,4% [6]). У 2024 році тренд зниження рівня безробіття закріпився, досягнувши рівня 14,3% [6], але у 2025 році показник знов збільшився до 17% (розраховане за [18]). Отже, у воєнний час рівень безробіття перевищував аналогічний показник мирного періоду у 1,5 – 2 рази, що можна розцінювати як негативну тенденцію, яка свідчить про наявність значних проблем на ринку праці.

Особливістю сучасного ринку праці України є значні регіональні диспропорції. Так, у грудні 2025 року за даними ДСЗ зареєстровано 89,7 тис. безробітних, а кількість вакансій становила 65,7 тис. [6] Отже, у середньому по країні для одного безробітного налічувалося 0,7 пропозиції роботи. Водночас у Донецькій та Херсонській областях чисельність шукачів роботи перевищує кількість вакансій у 6 та 5 разів, а у Києві, навпаки, кількість робочих місць у 24 рази перевищує число безробітних, аналогічно у Львівській області – у 3 рази, у Київській області – у 2,3 рази, у Дніпропетровській області – у 2 рази [18]. На ринку праці зберігається високий рівень молодіжного безробіття: 54% безробітних становлять особи віком від 14 до 35 років. Проблемою сучасного ринку праці України є те, що освітньо-професійний склад безробітних не відповідає потребам економіки.

У січні 2026 року в Україні прийнято Стратегію зайнятості населення на період до 2030 року та операційний план на 2026 – 2028 роки, яка передбачає зниження рівня безробіття до 9,9% до 2030 року [13]. Проте ключові цілі Стратегії (цифровізація ринку праці, адаптація освіти, усунення перешкод для працевлаштування й інші) виглядають значною мірою декларативно і не мають відповідного фінансового забезпечення. Необхідним є, насамперед, розроблення системи стимулів для роботодавців з метою ліквідації регіональних диспропорцій на ринку праці.

Частка бюджетних доходів у ВВП України (податкове навантаження) значно змінилася в період воєнного часу, збільшившись в 1,7 рази, а видатків – у 2,25 рази через колосальні витрати на оборону (рис. 4). Перевищення частки бюджетних видатків у ВВП більше позначки у 50% означає високий рівень перерозподілу доходів через державу і свідчить про

занадто високе навантаження на економіку, особливо при низькій якості регулювання. Держава вилучає значну частину економічних ресурсів для фінансування своїх функцій, зокрема на оборону.

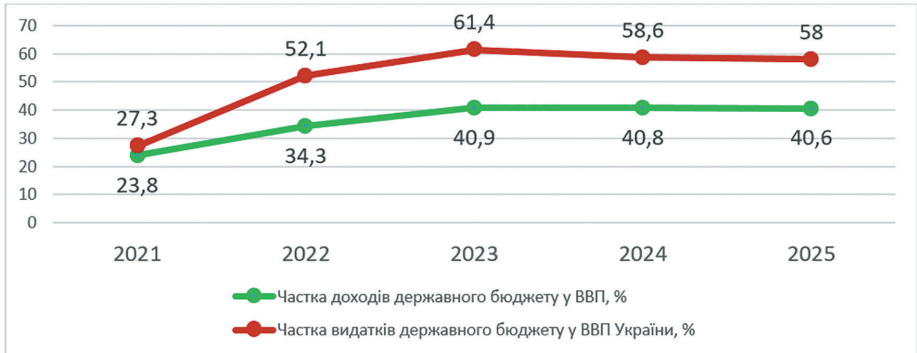

Рис. 4. Частка доходів та видатків державного бюджету України у ВВП в 2021 – 2025 роках, %

Джерело: розраховане і побудовано за [3, 4, 8]

Це може призвести до негативних наслідків. Надмірне втручання держави може зменшувати стимули для приватного інвестування та знижувати темпи економічного зростання (ефект «витіснення» приватного сектору). Економіка стає більш вразливою до ефективності бюджетної політики та якості управління державними видатками. Частка бюджетних видатків у ВВП на рівні 50 – 60% свідчить про намагання держави забезпечити стабільність в умовах війни, але потребує ефективного контролю за видатками, щоб уникнути дефіциту.

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що не всі цілі державного регулювання економіки були досягнуті протягом перших чотирьох років війни; виявилася низка проблем, пов'язаних з недостатньою ефективністю регуляторної політики. Головною проблемою залишається динаміка реальних доходів населення, темп зміни яких, протягом воєнного часу, виявив спочатку низхідну тенденцію, а потім зростав, але набагато меншими темпами, ніж ВВП. Зростання ВВП відбувалося значною мірою за рахунок збільшення споживчих витрат та мілітаризації економіки (особливо у 2024 – 2025 роках) і було неінклюзивним. Рівень мілітаризації економіки мав тенденцію до збільшення, досягнувши рекордних 60% всіх видатків державного бюджету у 2026 році.

У структурі кінцевого використання ВВП спостерігалось значне скорочення прямих іноземних інвестицій, частка яких у ВВП на кінець періоду досліджень наблизилася до нуля. Внутрішні джерела інвестування перевищували іноземні приблизно у 6 – 7 разів, але вони формувалися за рахунок ОВДП, збільшуючи таким чином боргове навантаження на країну. Враховуючи те, що в Україні має місце високий мультиплікативний ефект, залучення прямих іноземних інвестицій в регіони з більш низьким рівнем небезпеки на заході країни (наприклад, в Закарпатській, Волинській й інших областях) є вкрай необхідним, і державі треба запровадити дійсні стимули для зарубіжних компаній. Інвестиційна діяльність в країні, окрім ВПК, не спрямована на розширення та підвищення технологічного рівня виробництва, оскільки відсутні інвестиції в основний капітал. Нагальною проблемою розвитку як державного, так і приватного секторів економіки наразі є запровадження довгострокових інвестиційних програм для відновлення енергетики, що значною мірою була зруйнована війною. Для приватного сектору актуальним завданням залишається розробка нових маршрутів у логістиці, що також потребує інвестування.

У воєнний час уповільнився темп зростання продуктивності праці та збільшився темп зростання середньої заробітної плати. Одночасно збільшився розрив між абсолютною величиною продуктивності праці на одну особу і середньою заробітною платою з 2,2 до 2,6 разів. У 2025 році вперше за період спостережень темп зростання середньої заробітної плати перевищив більше, ніж у 2 рази, темп збільшення продуктивності праці.

У воєнний час суттєво збільшився розрив між зростанням продуктивності праці та реальними доходами населення. Падіння реальних доходів населення є наслідком високої інфляції та збільшення рівня безробіття. Інфляція за період спостережень зросла більше, ніж в 1,8 рази, і лише протягом одного року – 2023-го ціни були в зоні помірної інфляції, в інші роки – в зоні високої інфляції. Рівень безробіття у воєнний час був в 1,5 – 2 рази вищим за мирний період при міграції значної частини безробітних в інші країни. Водночас в країні у середньому на одного безробітного припадало 0,7 пропозиції роботи. Отже, держава не здійснила протягом воєнних років будь-яких дієвих заходів щодо підвищення реальних доходів населення, боротьби з інфляцією та безробіттям.

Частка бюджетних доходів у ВВП України досягла рівня 40,9%, збільшившись в 1,7 рази, а видатків – 61,4%, (зростання в 2,25 рази), що є надто високим навантаженням на економіку. Враховуючи низьку якість регулювання економіки, це може викликати ефект витіснення приватних інвестицій і скоротити темпи економічного зростання.

Отже, в цілому політику державного регулювання економіки під час воєнного стану можна вважати малоефективною, оскільки з усіх зазначених головних цілей економічного розвитку вдалося досягти лише помірного економічного зростання, коли тільки на четвертому році війни показник ВВП (у доларовому еквіваленті) вийшов на довоєнний рівень. Вона не забезпечила інклюзивне зростання ВВП та збереження і розвиток головного багатства країни – населення, що виявилось не тільки в скороченні соціальних програм, а й у відсутності дієвих методів регулювання доходів, інфляції та безробіття. Зростання ВВП відбувалося значною мірою на інфляційній основі і не забезпечило збільшення реальних доходів населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова Л.В., Антонов А.В. Теоретичні засади державного регулювання зовнішньоеко-номічної діяльності в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 19. С. 130 – 136. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.19.130> (дата звернення 15.02.2026).
2. Білоус О. У мінекономіки назвали дві причини зростання цін в Україні. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/minekonomiki-nazvali-dvi-prichini-zrostannya-1736500593.html#:~:text=> (дата звернення 19.02.2026).
3. ВВП України (2025): МБФ (2025). URL: <https://www.worldometers.info/uk/> (дата звернення 14.02.2026).
4. ВВП України по роках. URL: <https://nabu.ua/ru/vvp-2.html> (дата звернення 15.02.2026).
5. Гончарук В. Механізми формування та оцінювання державної політики у сфері економічної безпеки: від принципів до моделей прийняття рішень. *Аспекти публічного управління*, 2025. Том 13, №3. С. 71 – 75. DOI: <https://doi.org/10.15421/152532>. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1137/1112> (дата звернення 17.02.2026).
6. Державна служба зайнятості. Офіційний веб-сайт. URL: <https://dcz.gov.ua/>
7. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://stat.gov.ua/>.
8. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.
9. Національний банк України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://banc.gov.ua/>.
10. Пенсійний фонд України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>.
11. Петруненко Я.В., Джабраїлов Р.А. Межі державного впливу на економіку в умовах війни у контексті дотримання і реалізації соціально-економічних прав людини. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*, 2024. Випуск 82. Ч. 1. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.65>.

URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/304155/296143> (дата звернення 19.02.2026).

12. Пилипенко В.В., Литовченко Є.П., Даценко В.К. Ефективність державного регулювання економіки: аналіз українського досвіду. *Наукові перспективи*, 2024. №4 (46). С. 334 – 349. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-334-349](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-334-349) (дата звернення 14.02.2026).

13. Стратегія зайнятості населення на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2026-%D1%80#Text> (дата звернення 22.02.2026).

14. Уракін М. Основні економічні індикатори України та світу в 2025 році. URL: <https://interfax.com.ua/news/projects/1141101.html> (дата звернення 20.02.2026).

15. Уряд цього року залучив від розміщення ОВДП понад 529 мільярдів – Нацбанк. 03.12.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4065472-urad-cogoric-zaluciv-vid-rozmisenna-ovdp-ponad-529-milardiv-nacbank.html> (дата звернення 20.02.2026).

16. Чайка Ю.М. Іноземні інвестиції та макроекономічні виклики України в період воєнного стану. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*, 2025, №1 (135). С. 42 – 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2025-1-7>.

17. Шугалій А.М. Особливості державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану: міжнародний досвід. *Економіка та суспільство*, 2024. Випуск 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4704/4645> (дата звернення 15.02.2026).

18. Яценко Л. Безробіття в Україні: сучасні тренди та особливості. Національний інститут стратегічних досліджень, 23.01.2026. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2026-01/az_unemployment_230126.pdf (дата звернення 23.02.2026).

19. The Ministry of Defence secured over \$6 billion for Ukraine's defense industry in 2025. 3 January, 2026. Ministry of Defence of Ukraine. URL: <https://mod.gov.ua/en/news/the-ministry-of-defence-secured-over-6-billion-for-ukraine-s-defense-industry-in-2025> (дата звернення 17.02.2026).

REFERENCES

1. Antonova L., Antonov A. (2023). Teoretychni zasady derzhavnoho rehuliuвання zov-nishn'oekonomichnoi diial'nosti v Ukraini v konteksti zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Theoretical foundations of state regulation of foreign economic activity in Ukraine in the context of ensuring the economic security of the state]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, No 19, Pp. 130 –136. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.19.130> (ac-cessed February 15, 2026) [in Ukrainian].

2. Bilous O. (2026). U Minekonomiki nazvali dvi prichiny zrostannya tsin v Ukraini. [The Minis-try of Economy named two reasons for price growth in Ukraine]. URL: <https://>

www.rbc.ua/rus/news/minekonomiki-nazvali-dvi-prichini-zrostannya-1736500593.html#:~:text= (accessed February 19, 2026) [in Ukrainian].

3. VVP Ukraini (2025): MVF (2025) (2026). [GDP of Ukraine (2025): IMF (2025). (2026)]. URL: <https://www.worldometers.info/uk/%> (accessed February 14, 2026) [in Ukrainian].

4. VVP Ukraini po rokah (2026). [GDP of Ukraine by years]. URL: <https://nabu.ua/ru/vvp-2.html> (accessed February 15, 2026) [in Ukrainian].

5. Honcharuk V. (2025). Mehanizmi formuvannya ta otsinuvannya derzhavnoyi politiki u sferi economichnoyi bezpeky: vid printsipiv do modeley priynyattya richen' [Mechanisms for Forming and Evaluating State Policy in the Field of Economic Security: from Principles to Decision-Making Mod-els]. *Aspekti publichnogo upravlinnya - Aspects of Public Administration*, Vol. 13, No 3, Pp. 71 – 75. DOI: <https://doi.org/10.15421/152532>. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1137/1112> (accessed February 17, 2026) [in Ukrainian].

6. Derzhavna sluzhba zaynyatosti. Ofitsiyiny veb-sayt. [State Employment Service. Official web-site]. URL: <https://dcz.gov.ua/> [in Ukrainian].

7. Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini. Ofitsiyiny veb-sayt. [State Statistics Service of Ukraine]. Official website. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

8. Ministerstvo finansiv Ukraini. Ofitsiyiny veb-sayt. [Ministry of Finance of Ukraine. Official website]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp> [in Ukrainian].

9. Natsional'niy bank Ukraini. Ofitsiyiny veb-sayt. [National Bank of Ukraine. Official website]. URL: <https://banc.gov.ua/> [in Ukrainian].

10. Pensiyniy fond Ukrayini. Ofitsiyiny veb-sayt. [Pension Fund of Ukraine. Official website]. URL: <https://www.pfu.gov.ua/> [in Ukrainian].

11. Petrunenko Ya., Dzhabrailov R. (2024). Mezhi derzhavnogo vplivu na ekonomiku v umovah viyni u konteksti dotrimannya i realizatsiyi sotsial'no-economicnih prav ludini. [Limits of state influence on the economy under wartime conditions in the context of observance and implementation of socio-economic human rights]. *Naukoviy visnik Ujgorods'kogo Natsional'nogo Universitetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Seriya Pravo – Series: Law*, Issue 82, Part 1. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.65>. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/304155/296143> (accessed February 19, 2026) [in Ukrainian].

12. Pylypenko V., Lytovchenko Ye., Datsenko V. (2024). Efectivnist' derzhavnogo rehuluvannya ekonomiki: analiz ukrainc'kogo dosvidu. [Efficiency of state regulation of the economy: analysis of the Ukrainian experience]. *Naukovi perspektivi – Scientific Perspectives*. No 4 (46), Pp. 334 – 349. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-334-349](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-334-349) (accessed February 14, 2026) [in Ukrainian].

13. Strategiya zaynyatosti naselennya na period do 2030 roku. [Employment Strategy of the Population until 2030]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2026-%D1%80#Text> (accessed February 25, 2026) [in Ukrainian].

14. Uraikin M. (2025). Osnovni ekonomichni indicatori Ukrayini ta svitu v 2025 rotsi. [Key economic indicators of Ukraine and the world in 2025]. URL: <https://interfax.com.ua/news/projects/1141101.html> (accessed February 20, 2026). [in Ukrainian].
15. Uryad ts'ogo roku zaluchiv vid rozmichennya OVDP ponad 529 mil'yardiv – Natsbank. 03.12.2025. [The government raised more than 529 billion from domestic government bonds this year – National Bank. December 3, 2025]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4065472-urad-cogoric-zaluciv-vid-rozmisenna-ovdp-ponad-529-milardiv-nacbank.html> (accessed February 20, 2026) [in Ukrainian].
16. Chaika Yu. (2025). Inozemni investitsiyi ta macroeconomichni vikliki Ukrayini v period voyennogo stanu. [Foreign investments and macroeconomic challenges of Ukraine during martial law]. *Derjava ta regioni. Seriya "Economika ta pidpriyemnitstvo" – State and Regions. Series: Economics and Entrepreneurship*. No 1 (135), Pp. 42 – 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2025-1-7> [in Ukrainian].
17. Shugaliy A. (2024). Osoblivosti derzhavnoho rehuliuвання ekonomiki v umovah voyennogo stanu. [Features of state regulation of foreign economic activity under martial law: international experience]. *Economika ta suspil'stvo – Economy and Society*. Issue 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4704/4645> (accessed February 15, 2026) [in Ukrainian].
18. Yatsenko L. (2026). Bezrobittya v Ukrayini: suchasni trendi ta osobkivosti. Natsional'niy institut strategichnih doslidjen', 23.01.2026. Unemployment in Ukraine: modern trends and features. National Institute for Strategic Studies, January 23. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2026-01/az_unemployment_230126.pdf (accessed February 23, 2026) [in Ukrainian].
19. The Ministry of Defence secured over \$6 billion for Ukraine's defense industry in 2025. January 3, 2026. Ministry of Defence of Ukraine. URL: <https://mod.gov.ua/en/news/the-ministry-of-defence-secured-over-6-billion-for-ukraine-s-defense-industry-in-2025> (accessed February 17, 2026) [in Ukrainian].